

Sygn. akt: *IC 1839/12*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 marca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Joanna Dorota Toczyłowska (spr.)

Protokolant: starszy protokolant Justyna Nowacka

po rozpoznaniu w dniu 26 marca 2013 roku w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa M. P., Z. P. (1)

przeciwko J. K., I. W. (1), R. P., A. W., I. W. (2)

o ustalenie

I. Oddała powództwo;

II. Odstępuje od obciążania stron nieuiszczonymi kosztami sądowymi od których powód był zwolniony.

UZASADNIENIE

Powodowie M. P. oraz Z. P. (1), w pozwach z dni – odpowiednio – 19 kwietnia 2012 roku przeciwko J. K., I. W. (1), R. P., A. W. i I. W. (1) oraz 04 lutego 2013 roku przeciwko R. P., A. W. i I. W. (2) – wnieśli ostatecznie o ustalenie, że „wielkość nieruchomości /masy spadkowej/ położonej przy ulicy (...) w B., istniejącej w dniu 04 kwietnia 1950 roku – w chwili śmierci właścicielki Z. P. (2), wynosiła 1.923 m², a w jej skład wchodziły dwa drewniane domy i budynki gospodarcze”.

W uzasadnieniu wskazali, iż zgodnie z dokumentami znajdującymi się w Archiwum Państwowym właścicielką nieruchomości składającej się z dwóch drewnianych domów, budynków gospodarczych i działki o powierzchni 310 sążni – 1.923 m⁽²⁾, położonej przy ul. (...) w B. była ich babka Z. P. (2). Wyżej wymieniona w chwili śmierci dnia 04.04.1950 roku pozostawiła bowiem wskazaną na planie z 1937 roku nieruchomość o pow. 1.923 m⁽²⁾ trojgu spadkobiercom: córkom K. K. i W. G. oraz synowi J. P. (1) – po 1/3 na rzecz każdego z nich. J. P. (1) oświadczając nieprawdę, że jest jedynym spadkobiercą w latach 1954, 1956 i w latach '60 sprzedał część owej nieruchomości – ponad swój udział w spadku. Powodowie zaznaczyli też, że w żadnym z istniejących dokumentów nie ma sprecyzowanej wielkości nieruchomości, którą Z. P. (2) nabyła w 1937 roku i posiadała do śmierci w dniu 04 kwietnia 1950 roku. Dodając do siebie części sprzedanej nieruchomości /obecne działki o nr. (...)/ do obecnej nieruchomości, która pozostała /działka o nr. (...)/ otrzymujemy 1.923 m⁽²⁾. Tym samym oczywistym jest, że Z. P. (2) w 1937 roku kupiła i posiadała do śmierci nieruchomość przy ul. (...) w B., w skład której wchodziła m.in. działka o pow. 1.923 m⁽²⁾. Obecnie istniejąca nieruchomość przy ul. (...) w B., oznaczona numerem geodezyjnym (...) o powierzchni 735 m⁽²⁾, która powstała w 1956 roku z nieruchomości spadkowej o pow. 1.923 m⁽²⁾, po dwóch sprzedażach jest 1/3 nieruchomości spadkowej /masy spadkowej/ po Z. P. (2). Stwierdzenie nabycia spadku względem części majątku spadkowego jest zaś niedopuszczalne.

Pozwani R. P., A. W. i I. W. (2) wnosili o oddalenie powództwa w całości wskazując, że powodowie nie przedstawili żadnych nowych okoliczności, a wszystko zostało dokładnie wyjaśnione przez Sąd Rejonowy w Białymstoku w postanowieniu wstępnym o sygn. II Ns 2051/00 (II Ns 1149/02).

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Bezspornym jest, iż powodowie M. P. i Z. P. (1) oraz pozwany R. P. i J. W. są rodzeństwem i jednocześnie dziećmi J. P. (1) i B. P.. Z kolei J. P. (1) był synem Z. P. (2) i J. P. (2).

Bezspornym jest też, że J. P. (2) był drugim mężem Z. P. (2). Z pierwszego związku, ze S. G., posiadała ona dwoje dzieci: K. K. i W. G.. K. K. po swej śmierci również pozostawiła dwoje dzieci: J. K. i W. W., która pozostawiła z kolei syna – I. W. (1).

Poza sporem jest, że Sąd Rejonowy w Białymstoku postanowieniem z dnia 12 września 2000 roku w sprawie o sygn. II Ns 1893/00 stwierdził, że spadek po Z. P. (2), zmarłej dnia 04.04.1950 roku w B. i ostatnio zamieszkałej w B. przy ul. (...) nabyli na podstawie ustawy: syn J. P. (1), córka W. G. i córka K. K. po 1/3 każde z nich. Natomiast spadek po J. P. (1), zmarłym dn. 27.02.1973 roku w B., ostatnio zamieszkałym w B. przy ul. (...) nabyli na podstawie ustawy: żona B. P. w 4/16 części, córka J. W. w 3/16 części, syn Z. P. (1) w 3/16 części, syn R. P. w 3/16 części i syn M. P. w 3/16 części /k. 15/.

Wskutek wniosku R. P. Sąd Rejonowy w Białymstoku w postępowaniu II Ns 1149/00 (II Ns 2051/02) o dział spadku postanowieniem wstępnym z dnia 26 września 2002 roku stwierdził, że B. P. z udziałem 20/48 części, M. P. z udziałem 3/48 części, J. W. z udziałem 3/48 części, Z. P. (1) z udziałem 3/48 części i R. P. z udziałem 3/48 części nabyli przez zasiedzenie własność nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), składającej się z działek oznaczonych numerami geodezyjnymi: (...)/2 o powierzchni 0,0017 ha, (...) (...) o powierzchni 0,0004 ha, (...) (...) o powierzchni 0,0010 ha i (...) (...) o powierzchni 0,0704 ha – z dniem 04 kwietnia 1980 roku /pkt I/ i oddalił w pozostałym zakresie wnioski M. P. o stwierdzenie zasiedzenia.

Sąd Okręgowy w Białymstoku postanowieniem z dnia 24 stycznia 2003 roku w sprawie o sygn. II Ca 787/02 na skutek apelacji M. P. postanowił oddalić tą apelację /k. 29/.

Poza sporem jest też fakt, że Sąd Rejonowy w Białymstoku w postępowaniu II Ns 1149/00 (II Ns 2051/02) o dział spadku po J. P. (1), B. P. i o zniesienie współwłasności postanowieniem z dnia 17 lutego 2006 roku ustalił, że przedmiotem działu spadku po J. P. (1) jest udział 1/3 w zabudowanej nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), składającej się z działek oznaczonych numerami geodezyjnymi: (...)/2 o powierzchni 0,0017 ha, (...) (...) o powierzchni 0,0004 ha, (...) (...) o powierzchni 0,0010 ha i (...) (...) o powierzchni 0,0704 ha – dla której to nieruchomości w IX Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Białymstoku prowadzony był Zbiór Dokumentów o nr (...), o wartości łącznej 127.341 zł.

Sąd ten ustalił również, że przedmiotem działu spadku po B. P. jest udział 20/48 we wspomnianej wyżej nieruchomości, oraz że przedmiotem zniesienia współwłasności R. P., M. P., J. W. i Z. P. (1) z ich udziałami po 1/4 części jest wspomniana wyżej nieruchomość.

Sąd Rejonowy w Białymstoku dokonał działu spadków i zniesienia współwłasności w ten sposób, że nieruchomość szczegółowo wyżej opisaną przyznał na współwłasność J. W. w 1/2 części oraz R. P. w 1/2 części, nakazał uczestnikowi postępowania M. P., aby w terminie trzech miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia opróżnił i wydał J. W. i R. P. wspomnianą nieruchomość, jak również zasądził tytułem spłaty na rzecz M. P. od J. W. i R. P. kwoty po 15.917,63 zł /k. 135 – 135v/.

Sporem nie był też objęty fakt, że J. W. zmarła w dniu 27 kwietnia 2012 roku /k. 93/, pozostawiając ze spadkobierców męża A. W. i syna I. W. (2).

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego, tj. wymienionych dokumentów, przy czym co do zasady w powyższym kształcie nie był on w sprawie kwestionowany. Powód, precyzując swoje roszczenie o ustalenie w piśmie z dnia 23 listopada 2012 roku oraz na rozprawie w dniu 18 lutego 2013 roku wskazał jednoznacznie, iż jego „interesem prawnym w dochodzeniu roszczenia – ustaleniu wielkości opisanej w pozwie nieruchomości będącej masą spadkową po babce Z. P. (2) – jest fakt, że bezprawnymi orzeczeniami Sądu został okradziony z nieruchomości położonej przy ul. (...) w B., oznaczonej numerami geodezyjnymi (...) o łącznej powierzchni 735 m⁽²⁾, którą matka powoda B. P. zasiedziała w całości i przekazała notarialnie powodowi”. M. P. wskazał, że w 2000 roku wniósł do Sądu Rejonowego w Białymstoku wniosek o zasiedzenie na swoją rzecz własności wspomnianej wyżej nieruchomości przy ul. (...) /łącznie z działką geodezyjną o obecnym numerze (...)(...)/. Legło to u podstaw postępowania toczącego się przed tym Sądem o sygnaturze II Ns 2051/00. Natomiast dwa lata później brat powodów R. P. wniósł o dokonanie działu spadku po ich babci i ojcu – Z. P. (2) i J. P. (1). Postępowanie w tym przedmiocie otrzymało sygnaturę II Ns 1149/02. Powodowie podnosili, iż połączenie tych dwóch spraw na zasadzie art. 618 § 2 kpc w zw. z art. 688 kpc było niezasadne i sprzeczne z prawem. Dodatkowo wskazywali też na szereg nieprawidłowości zaistniałych w toku tych postępowań, brak stosownych dokumentów, upływ terminów, a nawet wydanie jednego z orzeczeń w drodze przestępstwa. Podsumowując stwierdzili, że do dnia dzisiejszego nie została ustalona masa spadkowa po Z. P. (2), zaś opisaną w pozwie nieruchomość przy ul. (...) nabyła w drodze zasiedzenia matka powodów B. P., przy czym nabyła ona tą nieruchomość w takiej części, jaka powstała po sprzedażach dokonanych przez J. P. (1). Pozwani wskazali natomiast na treść postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 17 lutego 2006 roku jako dostateczne wyjaśnienie wszystkich spornych kwestii.

Zgodnie z art. 189 kpc, powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, gdy ma w tym interes prawny. Wypada przy tym podkreślić, iż regulacja ta, aczkolwiek zamieszczona w Kodeksie postępowania cywilnego, ma charakter materialnoprawny, stanowi bowiem podstawę dochodzenia roszczeń. Powództwo o ustalenie stosunku prawnego lub prawa może być uwzględnione wtedy, gdy spełnione są dwie przesłanki merytoryczne: interes prawny oraz wykazanie prawdziwości twierdzeń powoda o tym, że dany stosunek prawny lub prawo rzeczywiście istnieje. Pierwsza z tych przesłanek warunkuje określony skutek tego powództwa, decydując o dopuszczalności badania i ustalania prawdziwości twierdzeń powoda. Wykazanie zaś istnienia drugiej z tych przesłanek decyduje o kwestii zasadności powództwa /tak SN w wyroku z dnia 27 czerwca 2001 roku, II KKN 898/00, Lex nr 52613/.

Odnosząc się do powyższych przesłanek, niezbędnych do uwzględnienia powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego, należy przede wszystkim zdaniem Sądu stwierdzić, że powodowie nie wykazali zaistnienia po swej stronie interesu prawnego. Podane przez nich podstawy roszczenia zmierzały w istocie do ustalenia okoliczności faktycznej, która z kolei miałaby służyć za podstawę wzruszenia postanowienia Sądu Rejonowego w Białymstoku o stwierdzenie zasiedzenia, działu spadku i zniesienie współwłasności. Artykuł 189 kpc nie znajdzie zaś zastosowania, jeżeli przepisy szczególnie przewidują: a) odrębne powództwa, których treścią jest ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (np. o usunięcie niezgodności z art. 10 u.k.w.h.); b) powództwa o ukształtowanie; c) właściwość trybu nieprocesowego dla ustalenia stosunku prawnego lub prawa (np. stwierdzenie sukcesji praw spadkowych – art. 669–679 kpc, czy stwierdzenie nabycia prawa przez zasiedzenie – art. 609–610 kpc). Innymi słowy, postępowanie w sprawie o ustalenie nie może służyć naprawianiu ewentualnych nieprawidłowości zaistniałych w trakcie postępowania nieprocesowego, jako że w tym przypadku przewidziane są inne środki prawne. Znalazło to również potwierdzenie w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 13 kwietnia 2011 roku podkreślił, iż „nie ma interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie w trybie art. 189 kpc ten, kto może poszukiwać ochrony prawnej w drodze powództwa o zasądzenie świadczeń pieniężnych lub niepieniężnych jak i gdy ochrony tej może domagać się w ramach postępowania nieprocesowego, np. w sprawie o dział spadku /I ACa 261/11, Lex nr 898641/. Pogląd ten Sąd Okręgowy podziela zaś w całości.

Zdaniem Sądu nie sposób też pominąć, że powodowie nie zmierzali do ustalenia istnienia bądź nieistnienia stosunku prawa /w postaci np. prawa własności/, ale żądali jedynie – co wyraźnie stwierdzili – ustalenia w istocie masy spadkowej /wielkości jej składnika/, mającej być okolicznością służącą uzyskaniu orzeczenia w innej sprawie. Można zatem przyjąć, że żądaniem w istocie objęte było ustalenie okoliczności faktycznej. Należy zaś w ocenie Sądu

jednoznacznie stwierdzić, że nie można żądać na podstawie art. 189 kpc ustalenia stanu faktycznego lub faktu /tak Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 10 marca 2010 roku, I ACa 140/10, Lex nr 626171/. Z tych też względów powództwo Z. P. (1) i M. P. podlegało oddaleniu.

O kosztach postępowania sądowego orzeczono na podstawie art. 102 kpc odstępując od obciążania nimi powodów z uwagi na ich bardzo trudną sytuację materialną.